

**ВПЛИВ АНГЛІЦИЗМІВ ТА
АМЕРИКАНІЗМІВ НА СУЧАСНУ
УКРАЇНСЬКУ МОВУ**

Статтю присвячено загальному аналізу стану впливу запозичень з англійської мови на сучасну українську мову. Встановлено, що українська мова активно вбирає в себе лексичні одиниці з англійської мови, а процес запозичення набуває масових масштабів. Визначено основні сфери, у яких спостережено значну кількість запозичень з англійської мови. Проаналізовано досвід європейських країн регулювання процесу напливу іношомовних слів у різні сфери життя й шляхи збереження оригінальності національних мов. Порушено коло проблем, що постають в українській мові через надмірне вживання англіцизмів та американізмів. На основі опрацьованого матеріалу сформульовано підхід щодо регулювання процесом надходження запозичень з англійської мови з метою подальшого розвитку української мови.

Ключові слова: мова, запозичення, слова іношомовного походження, англіцизми, американізми, лексична система, українська мова, англійська мова, слово, асиміляція.

Статья посвящена общему анализу состояния влияния заимствований из английского языка на современный украинский язык. Установлено, что украинский язык активно впитывает в себя лексические единицы английского языка, а процесс заимствования приобретает массовые масштабы. Определены основные сферы, в которых наблюдается значительное количество заимствований из английского языка. Проанализирован опыт европейских стран в регулировании процесса наплыва иностранных слов в различные сферы жизни и пути сохранения оригинальности национальных языков. Очерчен круг проблем, которые возникают в украинском языке из-за чрезмерного употребления англицизмов и американизмов. На основе разработанного материала сформулирован подход к регулированию процесса поступления заимствований из английского языка с целью дальнейшего развития украинского языка.

Ключевые слова: язык, заимствования, слова иноязычного происхождения, англицизмы, американизмы, лексическая система, украинский язык, английский язык, слово, ассимиляция.

The article deals with general analysis of English language borrowings impact on contemporary Ukrainian language. It has been established, that Ukrainian language is actively absorbing lexical units from English language and the borrowing process is coming popular. Ukrainian integration into European Union, globalization

© Нагорна Ю. А., 2016

processes, commitment to West countries have caused close cultural, political, social and economic interaction of Ukraine with foreign, in particular with English-speaking, countries that could not help reflecting on language level. This process has determined enhanced entry of foreign words that determines the topicality of the research. Main spheres where considerable number of English borrowings are present have been determined. The experience of European countries regarding the process of foreign words entry regulation in various spheres of social life and the ways of original national languages retention has been analyzed. The range of issues raising in Ukrainian language due to the excessive use of anglicisms and americanisms has been discussed: on the one hand, language enrichment, the possibility to use borrowings to make it possible to cooperate in different spheres of society and state life and on the other hand – «the littering» of Ukrainian language with alien words in spite of presence Ukrainian equivalents have been determined.

It has been determined that due to time poverty to give Ukrainian names for new phenomena, processes and items Ukrainian language is bound to borrow new words from English language, which are strange for Ukrainian people and can cause loss of Ukrainian language uniqueness.

The approach regarding the processes of English language borrowings regulation the view of further Ukrainian language improvement has been formed on the ground of material used.

Key words: language, borrowing the words of foreign origin, anglicisms, americanisms, lexical system, Ukrainian language, English language, a word, assimilation.

Лексична система будь-якої мови постійно змінюється. До того ж, якщо порівняти цей процес зі змінами в граматичній та фонологічній системах, – найшвидше. Одні слова зникають з мови, інші – з'являються, змінюються також і значення слів.

Словниковий склад мови віддзеркалює всі зміни, що відбуваються в тому чи тому суспільстві. Будь-яке нововведення в техніці, побуті, суспільному житті, у сфері культури тощо супроводжується появою нових слів, а зникнення тих чи тих суспільних явищ спричинює їхнє зникнення.

Оскільки еволюційні процеси в лексиці відбуваються безперервно й досить інтенсивно, вивчення змін словникового складу залишається одним з найактуальніших напрямів мовознавчих досліджень.

Курс на інтеграцію України в ЄС, процес глобалізації, орієнтація на країни Заходу уможливили тісну культурну, політичну та соціально-економічну взаємодію України

з іноземними, зокрема англомовними, країнами, що не могло не відбитися на мовному рівні. Цей процес зумовив посилене надходження в українську мову чужомовної лексики. Особливо зросла кількість запозичених англіцизмів й американізмів.

Процес інтенсивного надходження запозичень, переважно з англійської мови, отримує досить неоднозначні оцінки українців. З одного боку, відзначаємо певне збагачення мови, змогу за допомогою запозичень взаємодіяти в різних сферах життя держави й суспільства, з іншого, засмічення української мови чужими лексемами.

Проблемі запозичень присвячена низка робіт як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Про роль впливу іншомовних слів на українську мову говорили Б. Ажнюк [1], О. Ахманова [2], В. Виноградов [3], Ю. Жлуктенко [5], О. Муромцева [7], І. Огієнко [8], О. Пономарів [9], В. Самійленко [12], С. Семчинський [11], Д. Шмельов [15], L. Blumfield [16], E. Haugen [17], A. Martinet [18], U. Weinreich [19] та ін. Утім, незважаючи на появу значної кількості робіт, присвячених дослідженням впливу іншомовних англійських слів на українську мову, сучасний етап запозичення англіцизмів та американізмів вивчено недостатньо, що визначає актуальність теми. У цьому разі метою запропонованої статті є загальний аналіз стану впливу запозичень з англійської мови на сучасну українську мову.

На думку О. М. Кордюка, наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. українська мова активно вбирає в себе лексичні одиниці з англійської мови, а процес запозичення набуває масових масштабів [2]. За Енциклопедією української мови, англіцизм – різновид запозичення; слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з англійської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком. Англіцизми переважно усвідомлюються мовцями як чужорідний елемент і зберігають ознаки свого походження: фонетичні (*джерм, імідж*), словотвірні (*смокінг, маркетинг*), семантичні (*яструби – політики, прихильники жорстокого агресивного курсу у різних країнах*). Низка англіцизмів позначають національні (англійські, американські) реалії: *Скотланд-Ярд* (англійська реалія), *діснейленд*

(американська реалія), а також предмети і явища в галузі спорту, техніки, економіки, політики. Англіцизм – ідіома чи крилатий вислів – пов'язується у свідомості мовців з англійським джерелом незалежно від способів творення: українське *скелет у шафі (буфеті) (сімейна таємниця)* – англійське *skeleton in the cupboard*; англійське *To be or not to be* – українське *Бути чи не бути* [5, с. 27]. Можна виділити такі сфери, у яких постає значна кількість запозичень з англійської мови:

1) **техніка:** *блюмінг, бульдозер, буфер, грейдер, диспетчер, ескалатор, каупер, комбайн, конвеєр, кренінг, радар, слябінг, сейф, телетайп, тендер, трактор, трамвай, тунель, фільм, форсунка;*

2) **мореплавство та військова справа:** *аврал, браунінг, бункер, ватерлінія, вельбет, докер, дрейф, катер, мічман, снайпер, танк, танкер, трап, траулер, шквал, шлюпка, шрапнель, ихуна, яхта;*

3) **політика, економіка та торгівля:** *банкнот, блеф, блокада, бойкот, бюджет, гангстер, демпінг, долар, інтерв'ю, лідер, локаут, мітинг, чек;*

4) **спорт:** *аут, бокс, боксер, ватерполо, волейбол, гол, голкіпер, матч, жокей, нокаут, раунд, рекорд, спорт, спортсмен, старт, теніс, трек, тренер, фініш, форвард, футбол, хокей;*

5) **одяг і тканини:** *бязь, вельвет, джемпер, піджак, піжама, плед, плюш, смокінг, френч;*

6) **їжа та питво:** *біфштекс, кекс, пудинг, пуниш, ром, ростбіф, сандвіч, торт;*

7) **культура:** *гумор, джаз, клоун, клуб, комфорт, памфлет, сквер, тент, фокстрот, фольклор, хол* [4, с. 140].

Як зазначає дослідник О. Дьолог, поповнення лексичного складу української мови запозиченнями в сучасний період відбувається надзвичайно швидко й інтенсивно, нові реалії приходять до нашої дійсності вже з наявними англо-американськими назвами, закріпленими за ними в англійській мові, не встигаючи отримати найменування на національній українській основі [4]. Отже, українська мова за умови відсутності адекватного часу запропонувати власну назву до

новітніх явищ, процесів, предметів вимушена запозичувати й уводити у свою лексичну систему чужомовні назви з англійської мови.

Слова іншомовного походження, зазвичай засвоюють насамперед фонетично й граматично, тобто підпорядковують законам фонетики й граматики мови-реципієнта.

Асиміляція новітніх лексичних англіцизмів відбувається в різний спосіб. Певні назви отримують граматичні значення, властиві українській мові, наприклад, у повному чи неповному обсязі граматичні значення роду й числа: *піар* – чол. рід (*чорний піар*), *бізнесвумен* – жін. рід (*відома бізнесвумен*), *євро* – сер. рід (*стабільне євро*), *мас-медіа* – множина (*українські мас-медіа*), *степ-аеробіка* – жін. рід (*сучасна степ-аеробіка*), *імідж-мейкер* – чол. рід (*авторитетний імідж-мейкер*).

Неоднаково запозичені слова залучають до дериваційних процесів. За допомогою українських словотворчих засобів нерідко формуються деривати, наприклад: *піар* – *піарити*, *пейджер* – *пейджерний*, *зомбі* – *зомбований*, *чартер* – *чартерний*, *ріелтор* – *ріелторний*, *пейнбол* – *пейнбольний*.

Запозичення англійських слів українською мовою є складним та багатограним процесом, що відбувається внаслідок контактів української та англійської мовних систем, що спричинює їхню взаємодію. Процес запозичення є невід'ємною частиною об'єктивного процесу розвитку мови, зумовленого суспільним поступом. Асиміляція англійських слів на українському ґрунті є об'єктивним та закономірним процесом фонетичного, морфологічного, лексико-семантичного перетворення за внутрішніми законами розвитку української мови [1].

У зв'язку зі зростанням кількості англійських запозичень у сучасну українську мову постає питання про ймовірність регулювання цим процесом. У цьому аспекті варто звернути увагу на досвід європейських країн, що намагаються вести боротьбу з напливом іншомовних слів у різні сфери життя і зберігати оригінальність власних мов. Зокрема, уряд Франції на заклик провідних філологів видав 1972 р. декрет № 72–12 «Про

збагачення французької мови», що передбачав створення комісії для розбудови питомої термінології, а 1975 р. – закон № 75 «Про використання французької мови», що забороняв державним і недержавним установам послуговуватися чужими словами (у діловодстві, рекламі, назвах товарів тощо), якщо є відповідні французькі. 1994 р. прийнято новий «Закон про використання французької мови» (закон Тубона), за порушення якого накладався штраф від 5 тис. франків (для фізичних осіб) до 25 тис. франків (для юридичних). Заснований 1984 р. Генеральний комісаріат французької мови стежить за дотриманням згаданих постанов, перевіряє термінологічні системи, стимулює перекладацьку роботу. У такий спосіб закріпилося чимало власних термінів: *savoir-faire* – технологія (англ. know-how), *ordinateur* (англ. computer), *imprimante* (англ. printer), *materiel* – апаратура (англ. hardware), *logiciel* – програмне забезпечення (англ. software), *minimagre* – крамниця уцінених товарів (англ. discount house), *achats, emplettes, magazinage* – закупівля (англ. shopping), *publipostage* – розсилання краму поштою (англ. mailing), *presentateur* – диктор (англ. speaker), *stylisme* – дизайн (англ. design), *palmares* – хіт-парад (англ. hit-parade).

У Польщі ще в другій половині XIX ст. усталилася традиція замінити чужі слова на власні. З 1999 р. у країні чинним є закон, за яким за необґрунтоване вживання англіцизмів стягують штраф. Рішення щодо нормативності запозичень приймає спеціальна лінгвістична комісія.

За очищення національної мови від іншомовних слів пальму першості серед європейських держав тримає Ісландія. Рух за очищення ісландської мови від данських і німецьких нашарувань розпочався у XVIII ст. Реформатори закликали повернути в ужиток давні слова, а якщо ті не задовольняли номінативних потреб, пропонували утворювати нові відповідно до законів мови. Від середини XIX ст. і протягом усього XX ст. завдяки діяльності філологів та інших дослідників на питомих засадах створено десятки тисяч сучасних термінів: *gro* – спора (<- *groa* – рости), *gerill* – бактерія (<- *gera* – робити), *hreyfill* – мотор (<- *hreyfa* – рухати), *rota* – реактивний літак (<- *rpjota* – вити, нестися) [3, с. 55].

Наведені приклади показують вдале поєднання зусиль мовознавців з регулюванням питання щодо керованості процесами впливу іншомовних слів на національну мову на законодавчому рівні.

Щодо аналізу проблеми чужомовних, зокрема англійських, запозичень в українській мові, українські мовознавці відзначають численні приклади бездумного й масового впровадження англійських найменувань навіть у тих випадках, коли для них було б зовсім неважко знайти прості й точні українські відповідники (яскравим прикладом є поява в засобах масової інформації назви *піплометрія* (від англійської основи *people* – люди та грецької *-метрія* від *metro* – вимірюю) замість звичайного питомого слова *опитування*) [1]. Зазначене доводить, що досить часто відповідні слова в українській мові замінюються словами іншомовного, зазвичай англійського чи американського, походження, що може призвести до втрати українською мовою своєї унікальності.

Закономірно постає питання щодо джерел, з яких англіцизми та американізми потрапляють в українську мову. Аналіз досліджень показує, що значна кількість запозичень потрапляє до української мови через мову реклами. Це пояснюють тим, що саме використання іншомовних, «модних» слів може привернути увагу українських покупців до іноземних товарів незважаючи на те, що назви таких товарів можуть мати українські еквіваленти. Наприклад: *Only you* – має переклад – *тільки ти*; *Happymeal* – *щаслива їжа*; *Completeplusherbal* – *повної дії плюс трави*; *Dove* – *голубка*; *TotalProtection* – *загальний захист*; *Always* – *завжди*; *Vanish* – *зникати* тощо. Наступні вирази з реклами, що пропагують на телебаченні деякі українськомовні канали на зразок *Новий Dirolcomplete подвійної дії*; *Нова Rexonaactive ніколи не зрадить*; *Представляємо новий LadySpeedStick*; *Новий OldSpiceActiveZone*; *Rex відбілюючий*; *Orbit білосніжний*; *GilletSeries* – *найкраще для чоловіків*; *тобі подобаються чорні tanga*; *AlwaysUltraNight говорять мовою твого тіла*; *Onlyyou* – *чорні і білі – разом в одній пачці, завжди будуть поряд* – *Slimanddaily*, є незрозумілими для українського

пересічного громадянина [1].

Утім, повністю уникнути в спілкуванні запозичених слів неможливо, бо є і такі, що давно узвичаїлися, і люди вважають їх українськими (наприклад, *трамвай, вокзал, спорт, гумор* тощо). Проте регулювання процесом запозичення іншомовних слів мусить здійснюватися виважено, потрібно дуже уважно підходити до оцінки таких запозичень, звертаючи увагу на мовну традицію й стилістичні особливості української мови. У цьому разі іншомовні запозичення загалом та з англійської мови зокрема мають стати поштовхом для породження нових українських слів, що лише збагатять лексичний склад української мови, нададуть підстави пишатися культурною самобутністю й мовною самостійністю та сприятимуть культурі мовлення. Уважаємо, що одним зі шляхів досягнення цієї мети має стати об'єднання зусиль мовознавців з політичною волею керівництва країни. У зв'язку із цим проблема англіцизмів в українській мові залишається актуальною й потребує подальшого ретельного дослідження.

Бібліографічні посилання

1. **Ажнюк Б. М.** Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації / Б. М. Ажнюк // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 48–54.
2. **Ахманова О. С.** Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : УРСС ; Едиториал УРСС, 2004. – 571 с.
3. **Виноградов В. В.** Из истории русской литературной лексики / В. В. Виноградов // Доклады и сообщения Филологического факультета МГУ. – 1947. – № 3. – С. 7–12.
4. **Дьолог О. С.** Новітні англіцизми – збагачення чи засмічення української мови? [Електронний ресурс] / О. С. Дьолог. – Режим доступу: <http://movoznavstvo.com.ua>.
5. **Жлуктенко Ю.** Англійські синтаксичні впливи в мовленні українців США і Канади / Ю. Жлуктенко // Вісник Київського ун-ту. Серія іноземної філології. – 1974. – № 8. – С. 112–125.
6. **Кордюк О. М.** Сучасні англомовні запозичення

- [Електронний ресурс] / О. М. Кордюк. – Режим доступу: http://конференция.com.ua/files/image/konf%2011/doklad_11.
7. **Муромцева О.** Запозичення у сфері суспільно-політичної української термінології / О. Муромцева // Науково-технічний прогрес і проблеми термінології. – К. : Наук. думка, 1980. – С. 131–132.
 8. **Огієнко І.** Історія української літературної мови / І. Огієнко. – К. : Наша культура і наука, 2001. – 440 с.
 9. **Пономарів О.** Культура слова : мовностилістичні поради / О. Пономарів. – К. : Либідь, – 240 с.
 10. **Селігей П. О.** Пуризм у термінології : український досвід на європейському тлі / П. О. Селігей // Мовознавство. – 2008. – № 1. – С. 49–66.
 11. **Семчинський С. В.** Загальне мовознавство / С. В. Семчинський. – К. : ОКО, 1996. – 416 с.
 12. **Сивенький В.** (Самійленко В.) *Te deum* / В. Сивенький // ЛНВ. – 1902. – Вип. 5. – Т. 20. – С. 93–94.
 13. **Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія** / за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1973. – 439 с.
 14. **Українська мова. Енциклопедія** / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
 15. **Шмелев Д.** Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка) / Д. Шмелев. – М. : Наука, 1973. – 280 с.
 16. **Bloomfield L.** Introduction to the Study of Language / L. Bloomfield. – New York : Henry Holt, 1914. – 209 p.
 17. **Haugen E.** The Analysis of Linguistic Borrowing / E. Haugen // Language. – 1950. – Vol. 26. – № 2. – P. 210–231.
 18. **Martinet A.** Elements de linguistique generale / A. Martinet. – Paris : Colin, 1960. – 224 p.
 19. **Weinreich U.** Languages in contact. Findings and Problems / U. Weinreich. – The Hague : Mouton, 1953. – 148 p.

Рецензент: д. філол. н., проф. Поповський А. М.